

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพ และความสามารถในการจัดการศึกษาที่จะทำการศึกษาก็คือ การศึกษาตลอดชีวิตของประชาชน การให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องเป็นไปเพื่อคนทั้งมวล อย่างหลากหลาย และสอดคล้องกับกลุ่มต่างๆ และคนทั้งมวลในสังคมต้องมีความที่ และความรับผิดชอบต่อการศึกษา (กรมสามัญศึกษา. ม.ป.ป. : 1)

ความสำเร็จและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนนั้นนอกจากจะขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนแล้ว การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียน มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะในสภาพปัจจุบันนี้การศึกษาของนักเรียนมิได้จำกัดขอบเขตอยู่แต่ภายในห้องเรียนเท่านั้นแต่นักเรียนสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาทั้งในโรงเรียนและสถานที่ต่างๆ ในชุมชนดังนั้นจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนที่จะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และ หาแนวทางที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาในโรงเรียน (ภูวนาด คงแก้ว. 2539 : 1-2)

นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือเร่งขยายกระจายโอกาสทางการศึกษาทั้งด้าน การมัธยมศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการศึกษาพิเศษ ให้เยาวชนทุกกลุ่มได้รับการศึกษาต่อเนื่องถึง 12 ปี อย่างเหมาะสม โดยได้รับการช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและให้ชุมชน เอกชน มูลนิธิ หน่วยงาน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายคือโรงเรียนมีมาตรฐานใกล้เคียงกันและได้รับการยอมรับจากชุมชน ทำให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนจากชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานต่างๆ โดยพัฒนาไปสู่โรงเรียนของชุมชนอย่างแท้จริงซึ่งมีมาตรการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม

ในการจัดการศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนเป็นสถานประกอบการ ในการพัฒนาความรู้และทักษะแก่นักเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้เชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร และ ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ในรูปแบบต่าง ๆ อย่าง กว้างขวางมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันนโยบายเครือข่ายการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมให้โรงเรียน ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่าง โรงเรียนและชุมชนท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2538 : 6)

การจัดการศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถสนองความต้องการในการพัฒนาบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ดีเท่าที่ควร การจัดการ ศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนต้องมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ปัจจุบันการดำเนินการด้านมัธยมศึกษาได้พัฒนาก้าวหน้า และ ขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ แต่ยังมีปัญหาที่โรงเรียนมัธยมศึกษายังไม่ ได้สร้างให้นักเรียนเกิดความผูกพันกับชุมชนและเกิดความสำนึกที่จะร่วมรับผิดชอบในการ พัฒนาชุมชน ในขณะเดียวกันการให้ข้อเสนอแนะ การร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนความร่วมมือ ของผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อโรงเรียนมัศึกษานั้น น้อยมาก ซึ่งการพิจารณาจาก ฝ่ายบริหาร และฝ่ายปฏิบัติการอย่างเดียวกันไม่สามารถมองเห็นปัญหาทุกด้านได้ แต่ถ้าได้มี การศึกษาจากชุมชนหรือผู้ปกครองนักเรียนบ้างจะช่วยให้มองเห็นปัญหาจาก ทิศทางต่าง ๆ กระทั่งชัดยิ่งขึ้น (ประเสริฐ วิเศษกิจ. 2542 : 23)

จังหวัดหนองคายมีโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวนทั้งหมด 57 โรงเรียน มีทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ กระจายตัว อยู่ในท้องที่ต่าง ๆ ทั้งในชนบทและในเมือง จากการรวบรวมข้อมูลของสำนักงานสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย พบว่าสภาพการปฏิบัติงานด้านโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคายที่ผ่านมา ยังขาดการประสานงานที่ดีกับชุมชน พื้นที่ บริการไม่ให้ความร่วมมือ ส่วนมากจะผลัดภาระการอบรมดูแลนักเรียนมาให้โรงเรียน แต่เพียงฝ่ายเดียว นอกจากนี้บุคลากรในโรงเรียนก็ยังไม่ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมด้าน โรงเรียน กับชุมชนค่อนข้างน้อย และหากจะมองในแง่ของการบริการแล้วก็จะเห็นได้ชัดเจนว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดหนองคาย ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปทางงานวิชาการมากกว่า งานโรงเรียนกับชุมชน (สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย. 2542 : 35-42)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัญหาของการปฏิบัติงานด้านงาน โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย

ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติหน้าที่โรงเรียนกับชุมชน เพื่อที่โรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดหนองคาย จะได้ใช้ผลการศึกษาเป็นแนวทางปรับปรุงการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะงานด้านโรงเรียนกับชุมชน ให้เกิดการประสานงานและร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกัน และกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากขึ้นทั้งนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยคำนึงถึงความเจริญงอกงามและคุณภาพชีวิตของเยาวชนเป็น สำคัญ ซึ่งจากผลการวิจัยของ จาตุรงค์ แสนคง (2532 : 1) พบว่าครูอาจารย์ และผู้บริหารมี ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียน ในระดับที่แตกต่างกัน นอกจากนั้น สมผล คีสัน(2542 : บทคัดย่อ) ยังพบว่า การปฏิบัติงาน โรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนที่มีขนาดแตก ต่างกันมีระดับปฏิบัติที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้มีแนวคิดว่าการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหาร โรงเรียนกับชุมชนนั้น ควรมีการจำแนกตาม ขนาดของโรงเรียน และตำแหน่งของผู้ที่ เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียนกับชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัญหาการปฏิบัติงาน โรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ปีการศึกษา 2545
2. เพื่อ ได้ข้อสนเทศของแนวทางแก้ไขการปฏิบัติงาน โรงเรียนกับชุมชน ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข การปฏิบัติงาน โรงเรียนกับ ชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 57 โรงเรียน รวม 6 ด้าน ดังนี้

1. การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
3. การให้บริการชุมชน
4. การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
5. การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน
6. การประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขการปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชนของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ปีการศึกษา 2545 โดยมี ประชากรและกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ปีการศึกษา 2545 จำนวน 57 คน ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านโรงเรียนกับชุมชน จำนวน 57 คน รวมทั้งสิ้น 114 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 สถานภาพ

1.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน

1.1.2 ครูผู้ปฏิบัติงานด้านโรงเรียนกับชุมชน

1.2 ขนาดโรงเรียน

1.2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก

1.2.2 โรงเรียนขนาดกลาง

1.2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับปัญหา การปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้ปฏิบัติงานด้านโรงเรียนกับชุมชน จำแนกออกเป็น 6 ด้าน คือ

2.1 การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.2 การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

2.3 การให้บริการชุมชน

2.4 การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

2.5 การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน

2.6 การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง

โรงเรียนกับชุมชน

นียมศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสัมพันธ์ภาพ ที่เอื้อและส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยครอบคลุมงาน 6 ด้าน คือ การวางแผนงาน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน การให้บริการชุมชน การเป็นผู้นำและ ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน การประเมินผลงาน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.1 การปฏิบัติกรวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การดำเนินการศึกษารวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลและชุมชน และการทำงาน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.2 การปฏิบัติกรสร้าง และเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน หมายถึง การกำหนดอุดมการณ์เพื่อสร้างคุณธรรม ลักษณะนิสัย ความประพฤติ เกียรติประวัติ การทำงานด้านการบริหาร จริยธรรมและคุณธรรม ด้านการศึกษา ตลอดจนรวบรวม และเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

1.3 การปฏิบัติกรให้บริการชุมชน หมายถึง การดำเนินการบริการข่าวสาร ส่งเสริม สุขภาพอนามัย ส่งเสริมอาชีพ บริการนันทนาการ บริการอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ และบริการ วิชาการ

1.4 การปฏิบัติกรในการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน และให้ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น

1.5 การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน หมายถึง การดำเนินการจัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนโรงเรียน ช่วยเหลือด้านวิชาการ ด้านทุนทรัพย์ และด้านบริการ

1.6 การปฏิบัติกรประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการสอบถามบุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือพิจารณาจากหลักฐานที่ปรากฏ

2. ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลผู้รับผิดชอบบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการ ทั้งที่ได้รับการแต่งตั้งจากกรมสามัญศึกษาและที่โรงเรียนมัธยมศึกษาแต่งตั้ง

3. ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้าน โรงเรียนกับชุมชน ตามที่โรงเรียนแต่งตั้งและมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติ

4. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง ปริมาณงานและจำนวนนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ขนาด ดังนี้

4.1 โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีนักเรียน

จำนวน 1 - 499 คน

4.2 โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีนักเรียน

จำนวน 500 - 1,499 คน

4.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีนักเรียน

จำนวน 1,500 คนขึ้นไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อเสนอแนะให้ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้ปฏิบัติงาน โรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น